

สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
สถาบันพระปกเกล้า

งานวิจัยรางวัลการวิจัยแห่งชาติ ระดับดี
ประจำปีงบประมาณ 2566
จัดโดย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ประเทศไทยในอนาคต Future Thailand : มิติที่ 2 สังคม ชนบท ท้องถิ่น
ศาสตราจารย์วุฒฒิสสาร ตันไชย หัวหน้าโครงการวิจัย และคณะวิจัย
375 หน้า
สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า
2564
นายวิศิษฎ์ ชัชวาลทิพากร
เกษณี ธนการศักดิ์

ชื่อเรื่อง
นักวิจัย
จำนวนหน้า
จัดพิมพ์โดย
ปีที่พิมพ์
ผู้สรุป
ผู้ออกแบบ

ประเทศไทย ในอนาคต Future Thailand :

มิติที่ 2 สังคม ชนบท ท้องถิ่น

งานวิจัยรางวัลการวิจัยแห่งชาติ ระดับดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จัดโดย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้มีประเด็นที่น่าสนใจคือ การคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นและเตรียมการในการรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในประเทศไทย ตลอดจนสามารถมุ่งเป้าสู่สังคมที่สมดุลและยั่งยืน (Sustainable and Balanced Society) โดยในงานวิจัยได้กล่าวถึงการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ข้อเสนอเชิงการบริหารจัดการ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม และสามารถจัดทำแผนงาน แผนงบประมาณที่จะนำไปสู่ฉากทัศน์ที่พึงปรารถนา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพของสังคม ชนบท ท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน
2. เพื่อจัดทำฉากทัศน์ของสังคม ชนบท ท้องถิ่นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และศึกษาถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากฉากทัศน์ดังกล่าว
3. เพื่อนำเสนอนโยบายที่เหมาะสมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การศึกษานี้มีการวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อคุณภาพสังคม (Social Quality) ของสังคม ชนบท ท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Security) ด้านความสามัคคีทางสังคม (Social Cohesion) ด้านการรวมตัวกันทางสังคม (Social Inclusion) และด้านการสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment)

ข้อมูลจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคุณภาพสังคมได้นำมาใช้วิเคราะห์เพื่อจัดทำฉากทัศน์ และวางแผนสู่ออนาคตในระยะ 5-20 ปี ข้างหน้า โดยใช้วิธีการในการรวบรวมข้อมูล 5 วิธี ได้แก่

1. การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. การประเมินสถานะชนบทอย่างรวดเร็ว (Rapid Rural Appraisal: RRA)
3. การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. การรวบรวมข้อมูลเชิงสถิติ
5. การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

นอกจากนี้มีการจัดทำฉากทัศน์และวางแผนเพื่อนำไปสู่ฉากทัศน์ที่พึงปรารถนาในอนาคตได้ใช้วิธีการศึกษาอนาคต (Foresight study) และชั้นวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึกเพื่อวางแผนอนาคต

(Deep Casual Layered Analysis) โดยการวิเคราะห์ ข้อมูลจากทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อนำผลการ วิเคราะห์มาทำการคาดการณ์อนาคต (Content Analysis and Simulation)

ผลการศึกษา พบว่า นับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา สภาพบริบทของสังคมชนบทมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ ปัญหาหนี้สินของ ประชาชนที่เพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิต การทำเกษตรในครัวเรือนน้อยลง การทำการเกษตรที่เน้น พืชทางเศรษฐกิจได้ทำลายสภาพแวดล้อมทำให้คนใน ชนบทไม่สามารถที่จะพึ่งพิงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้อย่างในอดีต แต่กลับไปพึ่งพิงปัจจัยการผลิตและปัจจัย การยังชีพจากภาคเมือง และมีการเปลี่ยนแปลงในด้าน วัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมส่งผลให้โครงสร้าง ของสถาบันครอบครัวเปราะบางและอ่อนแอลง การศึกษานี้ ศึกษาปัจจัยภายในประเทศที่จะนำมาวิเคราะห์ผลกระทบ ต่อสังคม ชนบท ท้องถิ่น และปัจจัยภายนอกซึ่งประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลก การเปลี่ยนแปลง ทางเทคโนโลยี และการพลิกผันทางดิจิทัล และโลกาภิวัตน์

ผลการศึกษาข้างต้นนำมาสู่การสร้างฉากทัศน์สังคมชนบท ในอนาคต ซึ่งแบ่งเป็น 4 ฉากทัศน์ ได้แก่

1. ฉากทัศน์สังคมอมทุกข์ (Unhappy Society)
2. ฉากทัศน์สังคมปนสุขปนทุกข์ (Mixed Society)
3. ฉากทัศน์สังคมสมดุลและยั่งยืน (Sustainable and Balanced Society)
4. ฉากทัศน์สังคมอุดมสุข (Peaceful and Happy Society)

ในฉากทัศน์ทั้งสี่แบบนี้ ตัวแบบที่พึงปรารถนาที่มีความ เป็นไปได้และมีความเหมาะสมต่อสังคมชนบทไทย คือ สังคมชนบทแบบสมดุลและยั่งยืน (Sustainable and Balance Society) และเพื่อที่จะทำให้สังคมชนบท เป็นสังคมที่สมดุลและยั่งยืน ตามฉากทัศน์ที่ได้นำเสนอไว้ นั้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ควรนำมาพิจารณาเป็นหลักการ และกรอบแนวคิดในการพัฒนาประเทศ ดังนี้

กำหนดกรอบ ทิศทางการพัฒนา ประเทศในอนาคต

ตามฉากทัศน์สังคมชนบท ที่พึงปรารถนาเป็นอนาคตของสังคม ชนบทแบบสมดุลและยั่งยืน เป็นภาพสังคมที่มีความสอดคล้อง กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ขับเคลื่อน การพัฒนาประเทศ จากฐานล่าง

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศควรปรับ กระบวนการทัศน์จากการขับเคลื่อนโดย กลไกของระบบราชการ มาเป็นการ ขับเคลื่อนจากระดับฐานล่างโดยพลัง ของชุมชน (Bottom-up) โดยภาครัฐ ควรลดบทบาทจากการเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด มาเป็นผู้สนับสนุน และเอื้ออำนวยให้ภาคชุมชน

สร้างบริบททาง เศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองให้เอื้อต่อ การขับเคลื่อนสู่สังคม ชนบทที่สมดุลและยั่งยืน ในการที่จะให้ขับเคลื่อน ให้สังคมชนบท

การปรับให้เอื้ออำนวยและไม่เป็น อุปสรรคต่อการสร้างชุมชนชนบทให้ เข้มแข็ง โดยในระดับนโยบายควรมี การปฏิรูประบบต่างๆ ดังนี้

1

ปฏิรูประบบราชการ จากการเน้นบทบาทที่ภาครัฐ เป็นกลไกกำหนดนโยบาย

เป็นหน่วยในการดำเนินงาน มาเป็น
ผู้มีบทบาทในการเอื้ออำนวยและสนับสนุน
ในการเสริมพลัง (Empowerment)
ให้ภาคพลเมือง และภาคชุมชนมีบทบาท
สำคัญในการดำเนินงาน

2

ปฏิรูป การกระจายอำนาจ

โดยกระจายทั้งอำนาจหน้าที่ งบประมาณ
ทรัพยากร ระบบการจัดเก็บภาษีและ
การคลังท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีศักยภาพ
เพียงพอต่อการพัฒนาพื้นที่ ปรับระบบ
การพัฒนาโดยยึดหลักเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง
(Area-Based)

3

การปฏิรูประบบสวัสดิการ และความมั่นคงในชีวิต ของคนไทย

ประเทศไทยควรมีระบบสวัสดิการ
และการประกันสังคมให้แก่คนไทยทุกคน
ตั้งแต่แรกเกิดจนเสียชีวิต โดยสามารถ
ดำเนินการด้วยแนวทาง
เชิงนโยบาย

4

การกำหนดนโยบาย ของรัฐบาลและพรรคการเมือง

ไม่ควรมีนโยบายประชานิยมในลักษณะให้
ประชาชนคอยรับผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว
หรือคอยพึ่งพาการช่วยเหลือจากรัฐเท่านั้น
ซึ่งจะส่งผลให้คนไทยเป็นพลเมืองที่เฉื่อยชา
และคอยแต่รับประโยชน์จากรัฐ
(Passive citizen)

โครงการวิจัย เรื่อง “ประเทศไทยในอนาคต Future Thailand : มิติที่ 2 สังคม ชนบท ท้องถิ่น” ทำให้เห็นถึง
วิธีการอันจะนำไปสู่สังคมชนบทแบบสมดุลและยั่งยืน (Sustainable and Balanced Society) ดังนั้น
จึงต้องมีการเสริมสร้างมาตรฐานชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน โดยมีการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ
จากฐานล่าง คือการขับเคลื่อนจากระดับฐานล่างด้วยพลังของชุมชน (Bottom-up) โดยสำคัญคือ
สิ่งเหล่านี้ล้วนต้องเกิดจากการปฏิรูปของรัฐในหลากหลายส่วน และต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
มาบูรณาการ เพื่อขับเคลื่อนประเทศให้เป็นไปตาม ฉากทัศน์สังคมที่ทุกคนพึงปรารถนา

QR CODE
คลัง SNAP

QR CODE
อ่านหนังสือออนไลน์

QR CODE
สนใจหนังสือฉบับเต็ม
หรือ ติดต่อ 0-2141-9558